TIJD-SCHRIFT

Nummer 54
December 1994

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

COLOFON

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:
- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedebouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt *f* 32,50 per jaar, voor jongeren t/m 25 jaar *f* 25, te voldoen per accept-girokaart. Het postgironummer van de vereniging is 750978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4 x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

W.C. den Breems, voorzitter
C.J. Hart, secretaris
J.J. Westerdijk, penningmeester
J. van Hees
J.A.C. Mathijssen
A. Ouwendijk
E. van Rongen
W. van de Wetering

Adres secretariaat/ledenadministratie:
Prins Bernhardlaan 12
3135 JB Vlaardingen
Telefoon 434 7063

Verkoop losse uitgaven:
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CD Vlaardingen
Telefoon 434 6864

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
F.W. Assenberg
C.M. van den Boogert
A. Maarleveld

Redactie-adres:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag op 3,5" diskette, bij voorkeur in WordPerfect voor Apple Macintosh of WP in MS-DOS formaat.

ISSN 1380-2992 © Historische Vereniging Vlaardingen
Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Redactioneel	2
Het Melkhuisje... in Vlaardingen! - *Matthijs A. Struijs*	5
HVV verwerft negatievenverzameling - *Wout den Breems*	11
Reactie op artikel 'De 2e Van Leyden Gaelstraat'	15
Rehabilitatie na 280 jaar - *W.J.M.A. van Bueren*	17
Vereniging 'Open Monumenten'	23
Oproep	24
Nieuwe Vlaardingse boeken	26
Lezingen	30
Aanwinsten Stadsarchief	32

Foto omslag:

Een winters plaatje, gemaakt rond 1968. Vanuit de Dayer kijken we de Kerksteeg in. Op de achtergrond is een bouwkeet zichtbaar, die op de Markt staat vanwege de restauratie van de Grote Kerk (die plaats vond tussen 1966 en 1970). Op de plaats waar de heesters staan, stond voorheen het pand van bakker Man in 't Veld. In het midden de winkel van Küchler. (Foto: Archief HVV/G. Kalkman, zie het artikel van Wout den Breems.)

REDACTIONEEL

Deze keer begint het redactioneel weer met een grote letter, zoals in de, inmiddels hopelijk vertrouwde, nieuwe huisstijl gebruikelijk is. In de vorige aflevering van Tijd-Schrift ontbrak deze, en dat was misschien wel de meest opvallende van een serie kleine onvolkomenheden in de uitvoering. Interne problemen bij de drukker waren hier debet aan. Deze zijn inmiddels opgelost en deze aflevering ziet er weer uit zoals u verwachten mag: prima.

Sinds het uitkomen van de vorige nummer hebben zich enige veranderingen in de redactie van Tijd-Schrift voorgedaan. Vanwege drukke werkzaamheden heeft Harm Jan Luth zijn deelname aan het redactiewerk neer moeten beëindigen en ook Willem van Bueren heeft gemeend te moeten stoppen. Beiden hartelijk bedankt voor alle inspanningen gedaan ten behoeve van Tijd-Schrift. Gelukkig kan het gemis voor een groot gedeelte worden ondervangen doordat een oude bekende zich weer bereid toonde zitting te nemen in de redactie. Wij verwelkomen dan ook Frans Assenberg, die nu als 'gewoon' redactielid weer meedraait, van harte.

Dit nummer van Tijd-Schrift, het laatste alweer van dit jaar, bevat twee 'historische' artikelen. In het eerste vertelt Matthijs Struijs over een 'melkhuisje' dat ooit in het Hof heeft gestaan: een (fraai uitgevoerde) kiosk waar aanvankelijk alleen melk en mineraalwater, maar later ook andere dranken verkocht werden. Helaas is er niets méér van over dan de herinnering en de ontwerp-tekeningen. In het tweede artikel neemt Willem van Bueren ons mee enkele eeuwen terug in de tijd en laat zien dat er sindsdien in sommige opzichten niet veel veranderd is. Ongehuwde moeders en vaders die hun kind niet willen erkennen... Alleen de straffen zijn niet meer hetzelfde. De stad uit sturen is er niet meer bij. Gerechtelijke dwalingen kwamen toen waarschijnlijk helaas vaker voor dan tegenwoordig. Gelukkig kan soms, door toedoen van nijvere archief-onderzoekers, zo'n fout recht worden gezet.

Van belang is ook dat de Historische Vereniging Vlaardingen een uitgebreide verzameling negatieven heeft verworven. Op de omslag heeft u al een foto uit die collectie kunnen zien. Verderop

in dit nummer vindt u er nog meer en geeft de voorzitter uitleg over het hoe en waarom. In de toekomst zullen wij voor de illustraties in Tijd-Schrift regelmatig putten uit deze verzameling soms unieke foto's.

Verder in deze aflevering een reactie op het artikel 'De 2e Van Leyden Gaelstraat en omgeving' uit Tijd-Schrift nummer 52, enkele oproepen en mededelingen, het resterende lezingenprogramma en, speciaal in verband met de komende feestdagen, de bespreking van enkele pas verschenen boeken met Vlaardingen als onderwerp.

De redactie wenst u veel leesplezier en, zij het wat aan de vroege kant, prettige feestdagen en een bijzonder voorspoedig 1995.

Eric van Rongen, eindredacteur

H. van Toor Jzn Distilleerderij BV

is één van de laatst overgebleven ambachtelijke distilleerderijen.

Onze meest bekende specialiteiten zijn Schelvispekel, Kandeel, Kaneellikeur, Advocaat, Boerenjongens en Boerenmeisjes.

In Vlaardingen en Schiedam zijn deze produkten o.a. te koop bij de volgende slijterijen:

"De Wijnoogst", Loper 22, Vlaardingen
"De Bourgondiër", Billitonlaan 96 Vlaardingen
"Groenoord", Laan van Bol'Es 29, Schiedam

Makkelijk toch, een bank in de buurt.

Er is niets handiger dan een goede bank. Een bank waar u terecht kunt voor al uw geldzaken.

Waar u kunt sparen of lenen. Waar uw salaris in goede handen is.

Waar ze weten van hypotheken, van beleggen en verzekeren.

Waar u zelfs een reis kunt boeken. Waar ter wereld u ook naar toe wilt. En waar u altijd kunt binnenlopen als u vragen hebt over financiële zaken.

Al uw geldzaken, sparen en lenen lekker dichtbij.

Waar vindt u zo'n bank? Nooit ver van u vandaan. Want er is altijd een Rabobank bij u in de buurt. Kom snel een keertje kennismaken.

Rabobank

Rabobank. Aangenaam.

RABOBANK SCHIEDAM-VLAARDINGEN

HET MELKHUISJE... IN VLAARDINGEN!

Matthijs A. Struijs

Het Melkhuisje is een bekend sportcentrum in het Gooi. Ik ken het ontstaan van die naam daar niet, maar het zou best kunnen zijn dat er hetzelfde aan ten grondslag ligt, als wat ik hierna ga vertellen over een melkhuisje in Vlaardingen.

"Met alle achting" richtte de Vlaardinger A. Vink zich op 4 oktober 1887 met een verzoek tot de Vlaardingse gemeenteraad. Hij wilde van die raad een vergunning om op een daartoe geschikte plaats "in de Wandelplaats het Hof" voor zijn rekening te mogen "daarstellen en exploiteeren een Kiosk voor den verkoop per glas van melk, mineraalwater en dergelijken". Natuurlijk wilde hij met de verkoop van de dranken in de eerste plaats iets verdienen, maar daar rept hij met geen woord over. Nee, hij wilde dit omdat hij vermeende dat dit "zeer ten gerieve zoude strekken van wandelaars en kinderen" die dit plantsoen bezochten. Vink hoopte met een gunstige beschikking van de raad te worden "vereert".

De raad schonk hem die eer: "A. Vink, Conducteur op eene stoomboot" kreeg de gevraagde vergunning per 15 oktober 1887. Aan de vergunning werden echter de volgende zes voorwaarden verbonden:

- de kiosk diende geplaatst te worden onder de kastanjebomen bij de zuidwestelijke ingang van het Hof;
- in de kiosk mocht niets anders worden verkocht dan melk en mineraalwater per glas;
- de kiosk mocht slechts tussen 1 mei en 15 september in het Hof staan;
- hij mocht alleen op werkdagen geopend zijn en wel van 9 uur 's morgens tot 7 uur 's avonds;
- van de op te richten kiosk moest eerst een tekening worden overlegd;
- en ten laatste zou de vergunning vervallen als de kiosk niet op 1 mei 1888 voor de verkoop geopend zou zijn.

De gevraagde tekening is er inderdaad gekomen en wordt hierbij afgedrukt. (In feite was het per ongeluk aantreffen van deze tekening de aanleiding voor een klein onderzoekje, dat resulteerde in dit verhaal.) De tekening werd op 5 juni 1887 gemaakt door Ir. A. Hoek Jacszn. te Schiedam.

Uit een brief van Vink van 18 mei 1888 aan de raad blijkt dat de kiosk inderdaad op 1 mei 1888 ter plaatse was en in gebruik. Volgens de voorwaarden mocht Vink de kiosk alleen op werkdagen

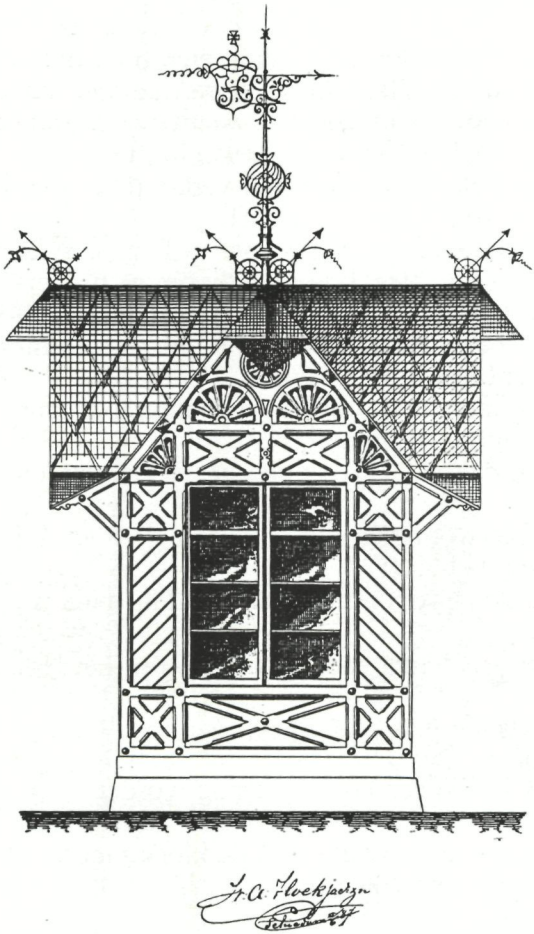

De tekening van het 'Melkhuisje', zoals gemaakt door Ir. A. Hoek Jaczn. in 1887. Zouden al die tierelantijnen (inclusief de 'H' -van Hoek?- bovenaan de centrale dakversiering) ook werkelijk gemaakt zijn?

geopend hebben, maar in de paar weken dat de kiosk er was had hij al wel door dat het Hof op zondag veel drukker werd bezocht dan in de week. Hij zal dat vooruit wellicht ook al hebben geweten, maar wilde daar pas over beginnen als het gebouwtje er eenmaal stond. Want natuurlijk vroeg hij de gemeenteraad om ook op zòndag open te mogen zijn. Als reden voerde hij enerzijds de drukte op zondag aan, maar er was ook nog een reden van concurrentie: enkele boeren uit de omgeving gebruikten de kiosk (of de plaats bij de kiosk) op zondag om er hùn melk te verkopen!

De conducteur kreeg wederom zijn zin: een wijziging van de vergunning. Tegen de verkoop van melk en mineraalwater op zondag kon geen bezwaar bestaan, "mits die verkoop niet plaats hebbe, geduurende de uren voor de openbare godsdienstoefening bestemd, op Zon- en Christelijke feestdagen".

Dus: wèl zondigen (want zo dacht toch een groot deel van de

Blijkens de verleende vergunning moet het Melkhuisje aan de zuidwestelijk ingang van het Hof hebben gestaan. Op deze foto, genomen vanuit het Hof richting Hoflaan, waarschijnlijk rechts naast het pad

Vlaardingers van toen over het kopen op zondag), als je dat maar niet deed onder kerktijd. Dit was overige een oeroude bepaling, want al in de 17e en 18e eeuw gold dat in herbergen géén drankgelagen mochten plaatshebben tijdens de uren dat er kerkdiensten werden gehouden. De baljuw en de schout gingen juist op die uren de stad rond om dit te controleren en wie op drinken op die uren werd betrapt, kon op een boete rekenen.

Op 14 september 1888, dus één dag voor het einde van het seizoen, waarna Vink de kiosk uit het Hof diende te verwijderen, kwam hij er achter dat het afbreken en opslaan van de onderdelen van de kiosk voor 7 1/2 maand, alsmede het in mei van het volgende jaar weer opzetten ervan, veel kosten met zich mee zou brengen. Kosten die niet opwogen tegen de voordelen die de exploitatie had afgeworpen. U begrijpt het al: hij verzocht de kiosk in gesloten toestand ook ná 15 september in het Hof te mogen laten staan. En opnieuw is de raad hem terwille

Hierna is Vink kennelijk een tevreden mens, want er zijn geen brieven meer van hem aangetroffen. Toch is hij in zijn handel en wandel nog wel te volgen, namelijk in de registers op de uitgegeven patenten. In zijn hoedanigheid van werknemer bij een stoombootmaatschappij kon hij niet in het patentregister voorkomen, maar in verband met de kiosk wèl.

Een ieder die handel dreef moest namelijk aan het eind van de vorige eeuw en aan het begin van deze eeuw een patent aanvragen en patentbelasting betalen. Zoals hiervoor al bleek, was het hoofdberoep van Vink dat van conducteur op een stoomboot. Hoe hij dit beroep kon combineren met het houden van de kiosk is onduidelijk, maar hij kan natuurlijk een zetbaasje (of zijn eigen vrouw) in de kiosk hebben gezet, want blijkens het patentregister voer hij inderdaad op een stoomboot. Nu hebben wij allemaal wel een voorstelling bij de beroepsaanduiding 'conducteur', maar het conducteurschap van Vink had een verrassend extra element. Vink trof ik voor het eerst aan in het patentregister over 1885 en daar staat de volgende omschrijving: "A. Vink, tapper op de stoomboot Vlaardingen III, meer dan een liter tevens inslaande"! Hij had dus op de stoomboot een bijbaantje: hij tapte bier en sterke drank voor de passagiers van de stoomboten en van de sterke drank kocht hij meer dan een liter tegelijk in.

Een fraaie luchtfoto, genomen op 17 november 1954, van het Hof, het Oranjepark, de Oostwijk tussen het Hof en de Schiedamse weg, en de Babberspolder. Het Melkhuisje moet bij de ingang van het Hof naast de Schapenwei hebben gestaan. Rechtsboven is te zien dat de oude spoorwegovergang bij station Vlaardingen-Oost er nog was, maar dat het spoorwegviaduct in aanbouw was.

In 1886 en 1887 staat bij dezelfde inschrijving nog vermeld "ambtshalve ook te Rotterdam", maar vermoedelijk heeft dat met de belasting te maken, die, omdat de stoomboot op Rotterdam voer, ook te Rotterdam werd geheven.

In 1888, 1889 en 1890 wordt Vink behalve als tapper op de boot ook vermeld als tapper in bier, melk etc. in de kiosk in het Hof, wat dus overeenkomt met het bovenstaande. De vraag blijft natuurlijk wel hangen of bier in die tijd soms ook onder de mineraalwaters werd gerekend!

In 1891, 1892 en 1893 staat er niets meer over de kiosk, terwijl Vink's werk op de boten wordt omschreven als zijnde "kroeghouder"!

Het kan best zijn dat Vink al vanaf 1891 de kiosk heeft gelaten voor wat die was, want op 1 april 1893 delen Burgemeester en Wethouders van Vlaardingen aan Vink mee dat zij "Overwegende, dat van bedoelde kiosk niet langer overeenkomstig hare bestemming wordt gebruik gemaakt en aan de buitenzijden van dat gebouwtje herhaaldelijk opschriften worden gevonden van onzedelijken aard", besloten hadden de vergunning met ingang van 1 mei 1893 in te trekken.

De kiosk zal hierna wel spoedig zijn weggehaald en daarmee verdween een tot heden onbekend, maar sierlijk stukje straatmeubilair uit ons stadsbeeld.

Reisburo & Touringcarverhuur ANDERSON

Van Hogendorplaan 69-a, Vlaardingen

* Verhuur van luxe touringcars. Ook kompleet verzorgde dagtochten voor familie en vereniging.
* Modern reisburo. Altijd last-minute reizen.

Bel 010 - 471 14 47

HVV VERWERFT NEGATIEVEN-VERZAMELING

Wout den Breems

Sinds kort is het archief van de HVV uitgebreid met een respectabele serie zwart-wit negatieven van fraaie opnamen van Vlaardingen, gemaakt door de heer G. Kalkman. Vele jaren achtereen trok de heer Kalkman met zijn camera door onze stad en maakte prenten van karakteristieke Vlaardingse plekjes. Van alles is op de gevoelige plaat vastgelegd, zoals de visserij, vele sloop-aktiviteiten, interieurs, aardige close-up's en een grote hoeveelheid winter taferelen.

De heer Kalkman was al van kinds af aan gefacineerd door het fotograferen. Hij sloot zich aan bij de Vlaardingse Fotoclub en maakte zich vele technieken van het fotograferen eigen. Kalkman kreeg diverse onderscheidingen voor zijn foto's.

Thans heeft hij zich toegelegd op het maken van dia's en geeft hij op verzoek dia-voorstellingen over Vlaardingen en andere onderwerpen.

De Historische Vereniging is de heer Kalkman zeer erkentelijk dat hij de negatieven aan de vereniging heeft overgedaan. Uit zijn fotoverzameling zal zeker regelmatig geput worden voor (o.a.) Tijd-Schrift. Als voorproefje hierbij een 6-tal opnames, gemaakt in de vijftiger en zestiger jaren.

Administratiekantoor Verhagen

Gespecialiseerd in **Verenigingen van Eigenaren**, voor de Historische Vereniging Vlaardingen etiketten en acceptgirokaarten!

Menadostraat 33 - 3131 JK - Vlaardingen - **4342390**

De Waalstraat in nog 'ongeschonden' staat. Het gedeelte tussen de winkel van de dames Pleysier en, halverwege bij de opening, het pand van slager Van Heijst heeft men gesloopt ten behoeve van het nieuwe stadskantoor. Naast Pleysier zaten o.a. nog vishandel Groeneveld, een stomerij, aannemersbedrijf Van Zanten, melkhandel Jan Dekker en groentehandel Leen van Noort.

Een stukje Oosthavenkade nog in oude glorie. Het huis met de groene luiken, het 2e pand van rechts, is nog in redelijke staat gebleven. Links zijn nu nieuwe woningen gebouwd. Naar rechts zien we de drie panden van zaal Excelsior en de Volksbond en het gerestaureerde Van Neerbospand. In het huisje met het trapgeveltje was vroeger nog het feestzaaltje van Keyzer.

De toren van de St Joannes de Dooper kerk aan het begin van de Hoogstraat. In het derde pand van links op de Hoogstraat zit bakker Hazenberg. De linkerpanden zijn gesloopt. Uiterst links zien we de bocht van het Delftseveer waar thans het politiebureau staat.

Op de hoek van de Markgraaflaan en de Joubertstraat, waar nu de flatwoningen genaamd 'De Poort' staan, stond voorheen het R.K. Verenigingsgebouw. In de oorlogsjaren werd het gebouw ook als gaarkeuken gebruikt. Men stond dan bij het deurtje geheel links in de rij voor wat eten. Naast het gebouw links, waar nu het viaduct eindigt, stond eerder de boerderij van Dijkshoorn.

"Zorg in de zomer voor de winter" was de slogan van kolenhandel Brobbel aan het Westnieuwland. De loodsen van Brobbel liepen door tot aan de Maassluissedijk. Uiterst rechts de inmiddels dichtgetimmerde huisjes van de Struykstraat. Nu staan hier de nieuwe woningen van de Twee Vriendenstraat en de Struykstraat.

Een prachtig winterplaatje van de Koningin Wilhelminahaven. De tonnen keurig gestapeld, met op de achtergrond de VL142 'Voorwaarts', de VL103 'Voorbode' en de VL16 'Voorloper', schepen van de rederij N.V. De Dogger Maatschappij.

REACTIE OP 'DE 2E VAN LEYDEN GAELSTRAAT EN OMGEVING'

In Tijd-Schrift nr. 52 is een artikel van de hand van Jaap van Krimpen gepubliceerd, getiteld 'De 2e Van Leyden Gaelstraat en omgeving'. De redactie ontving enige tijd geleden een schriftelijk reactie op dit verhaal, waarvan de inhoud in het kort op het volgende neerkomt.

Op pagina 6 van bovengenoemd Tijd-Schrift vraagt de heer Van Krimpen zich af wie er in de villa woonde, waarin later het NMB-kantoor werd gevestigd. Hij wist het niet meer. Wie het wel wist, was de oma van mevr. Jansen-Bos uit Vlaardingen. Zij deelde ons mee dat haar grootmoeder, mevr. Breeman-Fillekes, zich na het lezen van dit werkstuk wist te herinneren dat dokter Boers er ooit praktijk hield. Verder wist zij nog, dat Boers in een zogenaamde 'vigilante' reed. Of beter gezegd, hij liet zich er in rijden, want een dergelijk voertuig pleegt te worden voortbewogen door een paard en te worden bestuurd door een koetsier op de bok. Bij een visite van dokter Boers bleef deze, gehuld in een zwarte cape en compleet met hoed, op de bok wachten tot de geneesheer weerom kwam, ook als het regende, aldus onze briefschrijfster.

Overigens viel deze prachtige villa (zie de foto op de volgende pagina) in 1983 ten prooi aan de vernietigende slopershamer. Het toenmalige gemeentebestuur trachtte nog het gebouw voor sloop te behoeden, maar helaas was de argumentatie van B&W te zwak om nieuwbouw te voorkomen. Het huidige pand, waarin thans de ING-bank is gevestigd, werd op 15 december 1983 geopend.

De villa aan het Verploegh Chasséplein waar, voordat de Nederlandse Middenstandsbank er bezit van nam, dokter Boers woonde en praktijk hield.

smederij daub

verwarming
sanitair
las- en
konstruktiewerk
onderhoud van
alle gasapparatuur

Callenburgstraat 80 — Vlaardingen
Telefoon 010-434 30 96

heto
schoonmaakbedrijf b.v.

J.H. van 't Wout

Industrieweg 16
3133 EE Vlaardingen

Tel.: (010) 435 51 66
Fax: (010) 435 04 76

REHABILITATIE NA RUIM 280 JAAR

W.J.M.A. van Bueren

Op 14 januari 1713 kwamen de toenmalige wethouders van Vlaardingen bijeen om een netelige kwestie te bespreken. Zij moesten namelijk het lot bepalen van een baby, die wees was geworden door het overlijden van zijn moeder. Deze moeder was Leena Jacobs van Hoorn, in leven dienstmaagd in dienst van de heer Pieter Bisdommer.

Leena was ongehuwd, toen zij in het huis van haar oom, Jacob Reyertse van Claveren, kwam te overlijden, kort na de geboorte van haar zoon. Tijdens haar barensweeën had zij uitgeroepen en onder ede verklaard, dat de vader van de pasgeborene de neef van haar werkgever was, nl. Dirk Bisdommer.

De wethouders waren bijeengekomen om te bepalen, of de onderhoudskosten respectievelijk de opleiding van de pasgeborene ten laste van de Gemeente of van het Weeshuis dienden te komen. Zij wezen ter vergadering twee personen aan om een onderzoek in die richting in te stellen. Dat werden burgemeester Pieter van Assendelft en schepen Ary Polderman. Het werd hun taak om "het lijk ter aarde te bestellen", om de nalatenschap van Leena Jacobs te inventariseren, alsmede de in barensnood geuite verklaringen te verifiëren en de voornoemde neef Dirk Bisdommer daarover aan te spreken.

Bij Dirk diende aangemaand te worden om alimentatie voor het weesje te betalen en tevens moest hij belast worden met de zorg voor de opvoeding van het kind. Mocht Dirk onwillig zijn om aan al die verplichtingen te voldoen, dan moest hij daarover gerechtelijk worden aangesproken.

Aldus geschiedde. Maar... Dirk Bisdommer ontkende in alle toonaarden dat hij voor de geboorte van het kind ook maar enige verantwoordelijkheid had. Helaas was het hem niet mogelijk bewijzen voor zijn onschuld aan te voeren, vooral omdat hij gesteld werd tegenover onder ede en in het stervensuur afgelegde verklaringen van Leena Jacobs.

Kennelijk is het toentertijd bij de autoriteiten niet in het hoofd opgekomen, dat Dirk wel eens de waarheid zou kunnen spreken en dat Leena, toen de echte vader niet voor zijn vaderschap wenste uit te komen, zich zorgen had gemaakt over de toekomst van haar pasgeboren kind en toen in gedachten kreeg, dat wijlen haar werkgever in zeer goede doen was en dat zijn neef Dirk de erfgenaam van zijn rijkdom zou worden. Als Dirk veroordeeld zou worden tot het betalen van alimentatie, zou voor Leena's baby zijn kostje zijn gekocht. Echter, Dirk kon zijn onschuld niet bewijzen en werd veroordeeld. Hij moest een boete betalen en werd uit de stad verbannen of vluchtte uit de stad. Tot nu toe heb ik nog geen nadere informatie over hem kunnen vinden. Wie schetst mijn verbazing toen ik circa 280 jaar later een bewijs vond voor de onschuld van Dirk Bisdommer, zodat hij alsnog, vele jaren na zijn dood, volledig gerehabiliteerd kan worden. Wat ik gevonden heb, is niet alleen interessant, maar ook vermakelijk en pikant.

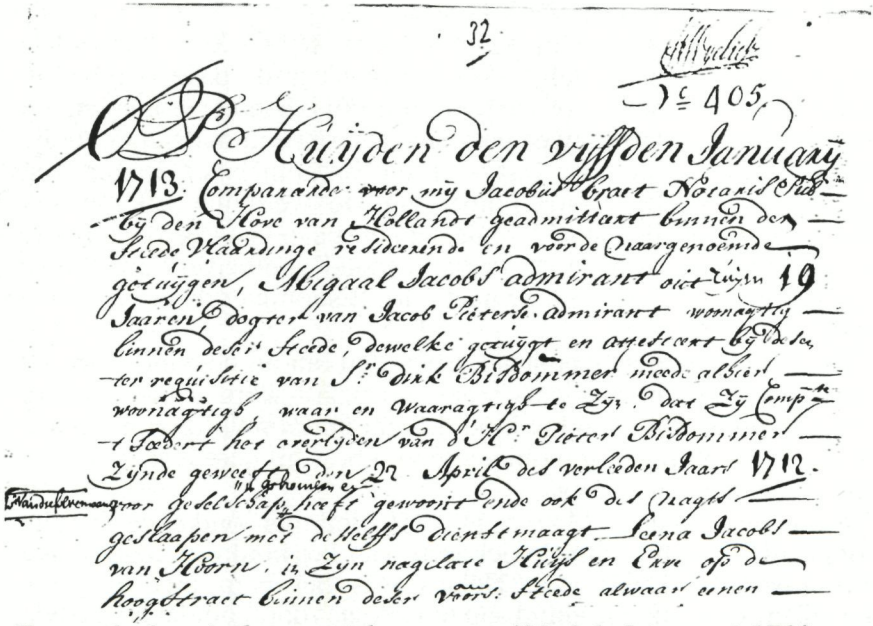

Een gedeelte uit de notariële acte nr. 405 d.d. 5 januari 1713 van notaris Jacobus Braet, waarin het getuigenis van Abigaal Jacobs Admirant beschreven staat.

De welgestelde Heer Pieter Bisdommer bezat een groot huis aan de Hoogstraat. Na zijn dood dorst Leena niet alleen in dat grote huis te blijven wonen. Voor een vrouw alleen waren de tijden rond 1713 niet zo erg veilig. Zij bedacht toen voor dat probleem een oplossing: zij nam een gezelschapsmeisje in dienst, een 19-jarig meisje, dat naar de naam Abigaal Jacobs Admirant luisterde. Zij was de dochter van Jacob Pieterse Admirant, kennelijk een te goeder naam en faam bekend staande man (tevens voorouder van schrijver dezes).

Na het overlijden van Pieter Bisdommer op 22 april 1712 verbleef Abigaal in het huis, waarin hij had gewoond, en sliep daar in een bedstee, zoals toen gebruikelijk was. Mogelijk keek de onschuldige jonge maagd Abigaal hoog op tegen de voorname dienstmeid van de overledene. Maar zij bleek niet op de hoogte te zijn van het tweede leven van Leena.

Leena had namelijk een minnaar, een zekere Pieter van Dijk, die haar regelmatig opzocht, omdat zij hem had "gepermitteerd familjaar" te zijn en "na zijn welgevalle te koomen". Pieter kwam regelmatig op bezoek en continueerde, zoals geschreven staat, die bezoeken tot omtrent vier weken na de Schiedamse kermis van het jaar 1712.

Abigaal bemerkte, dat er in die periode en tijdens de verkering van Pieter en Leena vele verschillende ergerlijke en met de eerbaarheid in strijd zijnde dingen en familiariteiten plaats vonden. Zo zag Abigaal, dat Pieter zijn handen onder de rok van Leena bracht of onder haar boezem haar bevoelde en betastte. Ook zag zij verscheidene malen, dat die twee zich naar het tuinhuisje begaven, dat op slot deden en vervolgens de gordijnen ervan dichtdeden. Daarna lieten zij een stoel met de achterleuning tegen een bank aan rusten, waarna Leena daarop achterover ging liggen om Pieter de gelegenheid te geven met zijn handen onder haar rokken te voelen.

Naar Abigaal op 5 januari 1713 tegenover notaris Jacobus Braet onder ede verklaarde, vond het hoogtepunt van deze omgang tussen Pieter en Leena plaats op de zondag vóór de Vlaardingse kermis van het jaar 1712, des avonds rond de klok van 9 uur. Op die avond kwam Pieter van Dijk zijn geliefde wederom opzoeken. Tot 's nachts 12 uur bleef hij in de binnenkeuken praten, zittend in een leunstoel die vóór het bed stond. Toen ontdeed hij zich van zijn kleren en ging op het bed liggen, waarna Leena hem daar toedekte.

Korte tijd later riep Pieter naar Leena, dat zij bij hem in bed moest komen liggen. Aanvankelijk weigerde zij dat, zeggende, dat zij haar stonden had. Daarentegen drong zij er bij Abigaal op aan om bij de ontklede Pieter in het bed te gaan liggen, dat in feite voor haar bestemd was. Leena realiseerde zich dat kennelijk, want zij vroeg Abigaal een aantal malen, ja animeerde haar zelfs ertoe, om bij Pieter in bed te kruipen. Zij voegde er, om de ontdane, ontstelde en lamgeslagen Abigaal gerust te stellen, aan toe: "Wees maar niet bang. Hij zal je niets doen. Hij heeft aan mij genoeg." Abigaal weigerde telkens, en dat steeds nadrukkelijker, om aan dat verzoek te voldoen en voegde er aan toe, dat, als Leena zou blijven aanhouden, zij, Abigaal, het huis onverwijld zou verlaten.

Leena liet het erbij en verliet de kamer om een kan bier voor Pieter te halen. Nadat zij in de kamer met de bedstee was teruggekeerd, ontdeed zij zich ook van haar kleding, waarna zij bij Pieter in bed

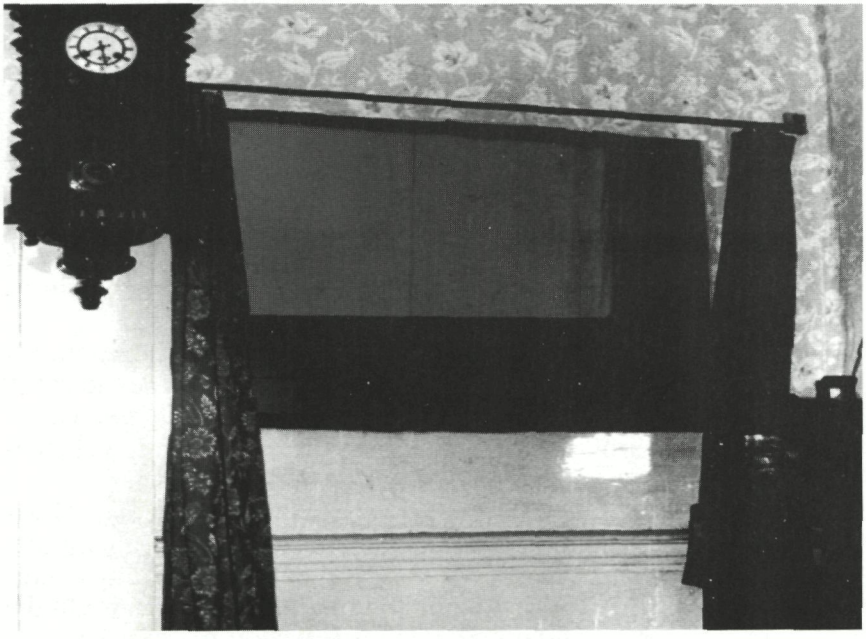

Leena Jacobs van Hoorn en Pieter van Dijk waren o.a. "familjaar" in de bedstee. De bedstee op de foto bevond zich in een huisje aan 7e Waalsteeg en werd destijds beslapen door de heer Stout.

stapte. Kort daarop droeg zij Abigaal op een waterpot te gaan halen. Het meisje deed dat en gaf de pot aan Leena die vooraan lag. Deze gaf de pot door aan Pieter die achteraan lag.

Daarop wilde Abigaal de blaker, die in de bewuste keuken voor de schaarse verlichting zorgde, meenemen om naar achteren gaan. Zij wilde kennelijk daar voor een rustplaats voor haarzelf zorgen nu haar bed door de beide minnaars bezet werd gehouden. Toentertijd bestond er geen elektrisch licht en zij was dus genoodzaakt om zich bij te lichten.

Maar dat was niet naar de zin van minnaar Pieter. Hij werd zeer kwaad en riep naar Abigaal: "Wat voor de duivel, meid, waar ga je met die kaars heen? Je moet mij bijlichten", waarop het meisje hem heel spitsvondig antwoordde: "Wat u wilt, kunt u in het donker ook wel vinden." Als reactie daarop trok Leena de gordijnen van de bedstee dicht. Abigaal doofde de kaars na zich stilletjes in de nabijheid van de bedstee op de grond te hebben neergevlijd. Zo moest zij noodgedwongen het gehele liefdesspel aanhoren.

Zo hoorde zij Leena opeens een kreet slaken, alsof haar pijn werd gedaan. Zij hoorde haar bij voorbeeld zeggen: "Ogh, Pier, het is immers off gij er doorheen wouw." Pieter repliceerde daarop met: "Het is immers de Eerste Reijs niet", waarop Leena ten antwoord gaf: "Ik weet dat wel." Pieter vervolgde met: "want het is immers ruym en gemakkelijk", en verder "heeft dat nouw wel soo zeer gedaan?", waarop Leena antwoordde: "Ik had het soo goedt niet genomen". Pieter vervolgde toen met: "Ik seijde wel dat ik jouw niet seer doen zouw."

Toen Abigaal al dat gezever had aangehoord, was zij het zo zat, dat zij naar de achterkeuken ging, alwaar zij wat kussens neerlegde, om zich daarop vermoeid ter ruste te leggen. 's Morgens om 4 uur werd zij wakker geschud door Leena, die een bedmantel over haar ondergoed aan had en "sonder rocken aan in het naakte hemdt was". Deze zei haar, dat zij haar minnaar Pieter van Dijk reeds via de achterdeur had uitgelaten. Zij stelde het meisje voor nog even bij haar in bed te komen liggen, om het aanbreken van de morgen af te wachten.

Deze verklaring legde Abigaal af ten overstaan van notaris Jacobus Braet, Zij voegde er nog aan toe, dat zij ook getuige was geweest van het feit, dat dezelfde Pieter van Dijk op een zekere dag, - die

zij niet exact meer kon benoemen - in het bijzijn van zijn zwager, Arij Leendertse Fouser, bij Leena en Abigaal in de achterkeuken was gekomen, alwaar hij zich er niet voor schaamde om zijn handen onder de rokken van Leena te steken en over haar boezem te strelen, wat Leena hem had toegestaan zonder daarover ook maar enig misnoegen te laten blijken.

Op een andere keer, al geruime tijd vóór de hierboven beschreven bedstee-scène, had zij Leena aan Pieter de vraag horen stellen: "Hoe lang zijn wij nog van Pasen af?" Pieter had haar toen een wedervraag gesteld: "Reekent gij dan van Paasschen aff, als gij op Rotterdamse kermis in de kraam komt, dan ben ik vaartje en anders niet", waarop Leena had geantwoord: "Dat is waar, maat, het wort jouw niet gevraagt."

Het is zeer waarschijnlijk, dat Abigaal medelijden kreeg met de neef, die onschuldig zijnde toch door het gemeentebestuur voor leugenaar werd aangezien en bovendien nog veroordeeld werd. Zij besloot, achtenswaardig als zij was, van haar verontwaardiging blijk te geven door naar notaris Braet te gaan, die in haar ogen tot de vertrouwenswaardige notabelen van de stad behoorde, om aan hem een verklaring onder ede af te leggen. Deze acte kreeg het nummer 405 en werd mede-ondertekend door M. van Donk, en Nicolaas Meijburg naast de handtekening van notaris Jacobus Braet en het merkteken van Abigaal (een op 3 ronde pootjes staande hoofdletter P), daar zij de schrijfkunst niet machtig was.

Of haar verklaring tijdig genoeg werd vastgelegd om Dirk Bisdommer vrij te pleiten van het ten laste gelegde, is tot op heden nog niet uit de archieven tevoorschijn gekomen.

VERENIGING 'OPEN MONUMENTEN'

In het vorige Tijd-Schrift is in het stukje over Open Monumentendag de oprichting van de Vereniging Open Monumenten bekend gemaakt. Deze landelijke vereniging maakt zich sterk voor ons cultureel erfgoed, zoals archeologische objecten, monumentale gebouwen en het cultuurlandschap. Zij streeft hiernaar door middel van het toegankelijk maken van monumenten, door het geven van informatie, door het interessant maken van monumenten voor een groter publiek en door het financieel gezond maken en houden van monumenten. Elke twee maanden krijgen de leden een kleurrijk magazine toegestuurd met veel informatie en wetenswaardigheden.

De Historische Vereniging Vlaardingen is met de Vereniging Open Monumenten een regeling overeengekomen, waarbij leden van de HVV een korting krijgen op het lidmaatschap van de Vereniging Open Monumenten. In plaats van het gebruikelijke tarief van *f* 37,50 betalen leden van de HVV *f* 27,50, dus een korting van *f* 10,00. Voorwaarde voor het verkrijgen van dit gereduceerde tarief is, dat aanmelding als lid bij de Vereniging Open Monumenten verloopt via de HVV. U kunt dit doen door bij de secretaris van de HVV een aanmeldingsformulier op te vragen en dit ingevuld aan hem te retourneren (voor het adres van het secretariaat: zie het Colofon).

Indien u al lid bent van de Vereniging Open Monumenten, ofwel direct, ofwel via de ANWB (d.w.z. met een korting van *f* 5,00), kunt u zich toch via de HVV als lid laten registreren. U hoeft dan uiteraard niet opnieuw lidmaatschapsgeld te betalen, maar u kunt dan wel de HVV-korting (*f* 10,00 resp. *f* 5,00) gerestitueerd krijgen en volgende jaren profiteert u uiteraard direct van het lage tarief.

OPROEP

In verband met de uitgave van het Vlaardings Woordenboek verzoek ik iedereen die typisch Vlaardingse woorden of uitdrukkingen weet, of mensen kent die nog echt Vlaardings spreken, mij te schrijven of te bellen.

Paul Feelders
Jozef Israëlslaan 15
3141 KC Maassluis
Tel.: 01899 - 23157

makelaardij
De Witte

Bemiddeling bij:

Koop en verkoop
Huur en verhuur
Hypotheken

Taxaties
Beheer

NVM MAKELAAR

De Witte verzekerings adviseurs

Alle verzekeringen

Schiedamseweg 26 Vlaardingen
Telefoon (010) 434 38 44
Telefax (010) 435 93 34

1e VLAARDINGSE
HYPOTHEEKCENTRUM BV

SCHIEDAMSEWEG 26
POSTBUS 188
3130 AD VLAARDINGEN
Tel. 010-4358662

NIEUWE VLAARDINGSE BOEKEN

In deze tijd van het jaar is het, in verband met Sinterklaas en Kerst-inkopen, goed om een overzicht te geven van de belangrijkste historische publikaties over Vlaardingen die de afgelopen maanden zijn verschenen.

De schok van het onbekende, door Klaas Kornaat (*f* 49,50).

In dit boek, geschreven in opdracht van de 'Stichting Geschiedschrijving Vlaardingen tijdens de Tweede Wereldoorlog', geeft Kornaat, na enkele inleidende hoofdstukken over Vlaardingen in de jaren dertig, een thematisch verslag

Enkele maanden na het begin van de Duitse bezetting van ons land maakte een bezetter deze opname van het resultaat van een Engelse aanval op opslagtanks van 'Pakhuis Meesteren' aan de overkant van de Rivier. Op de voorgrond toekijkend publiek op de ponton aan de Maasboulevard.

van de gebeurtenissen in Vlaardingen, Vlaardinger-Ambacht en van hun inwoners tijdens de Tweede Wereldoorlog. In de eerste hoofdstukken schetst de schrijver een goed, zij het uiteraard niet volledig, beeld van de politieke, sociale en economische omstandigheden in de stad Vlaardingen, waar in die tijd de omvorming van een van de belangrijkste visserijhavens van Nederland naar een middelmatig industriestadje nagenoeg zijn beslag had gekregen, en in het dorp Vlaardinger-Ambacht, een nog voornamelijk agrarische gemeente. Niet zonder enige humor beschouwt Kornaat deze ontwikkelingen en geeft hij aan onder welke omstandigheden Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht overvallen werden door de Tweede Wereldoorlog.

De thematische aanpak van het onderwerp, waarbij in afzondelijke hoofdstukken onder andere verschillende burger-verdedigingsorganisaties, de NSB, de meidagen van 1940, Vlaardingers in krijgsdienst, de bezetting, de Geuzen, de Joden in Vlaardingen de bevrijding, en nog vele andere zaken aan de orde komen, biedt Kornaat de mogelijkheid om van dit alles een zo volledig mogelijk beeld te geven. Het enige nadeel van deze aanpak is, dat er niet een heel strakke chronologie in het boek aanwezig is, en dat sommige onderwerpen in meerdere hoofdstukken terugkomen. Storend is dat overigens niet.

Het meest indrukwekkend zijn de verhalen van de Vlaardingers zelf. De ellende doorgemaakt in gevangenissen, concentratiekampen en elders, de heimelijke heldendaden van het verzet en de verbergers van onderduikers. Weerzinwekkend soms de blijken van collaboratie met de bezetters en schokkend datgene dat de bezetters met vele van onze stadgenoten hebben gedaan. In die zin heeft de titel van het boek een dubbele betekenis: het onbekende van het fenomeen 'oorlog' was, bij de kennismaking daarmee door Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht een schok voor hun inwoners, de beschrijving van de oorlogs- en bezettingstoestand en werderwaardigheden van de inwoners zijn een schok voor hen die dit alles niet hebben meegemaakt. Op sommige plaatsen blijkt, dat ook Kornaat soms diep getroffen is door de gebeurtenissen.

Alles bij elkaar is dit een uitstekend en indrukwekkend boek, goed en bijzonder leesbaar geschreven, bij tijd en wijle spannend als een (helaas waar gebeurde) oorlogsroman. De verzorging is ook prima,

het boek ziet er uitstekend uit. Voor iedereen met enige interesse voor geschiedenis een absolute aanrader.
(E. van Rongen)

Vlaardingen toen en nu, door J.M. Fries-Sloff (*f* 58,90).

"Alweer een fotoboek over Vlaardingen", begint de auteur haar voorwoord. Inderdaad, alweer een, maar helaas niet een van de betere. Er staan natuurlijk best wel aardige foto's in, maar het zijn lang niet allemaal nog nooit gepubliceerde foto's. Nu zou het op zich niet zo erg zijn om voor de lijn van een verhaal wat bekende foto's af te drukken, maar een verhaal of een duidelijke lijn is nu net wat er in dit boek ontbreekt. De opzet is rommelig, er wordt wat onderwerpen betreft van de hak op de tak gesprongen en ook het vrij willekeurig door elkaar tonen van foto's uit verschillende tijdsperiodes is niet plezierig. Helemaal slordig is natuurlijk het verwisselen van onderschriften, zoals ik dat in ieder geval op één plaats heb ontdekt. Tenslotte is het een verkeerde keuze geweest om de foto's bruin in plaats van zwart-wit af te drukken, teneinde

Beeld van de bevrijdingsparade op 8 mei 1945 met de Binnenlandse Strijdkrachten, hier op de Hoogstraat.

er een ouderwetse sfeer aan te geven. Dit is ten koste gegaan van de scherpte en de duidelijkheid.

Het lijkt er op dat het samenstellen van dit boek niet ingegeven is door een liefde voor de stad Vlaardingen, maar dat commerciële overwegingen de belangrijkste drijfveer waren. Jammer.
(E. van Rongen)

Hein van Minnen, Torenkijker. Zijn autobiografie "Van de wieg tot het graf", bewerkt door N. van Minnen, één van zijn kleinzoons (*f* 15,00).

In dit door de HVV uitgegeven boek geeft Hendrik van Minnen (1837-1922) in zijn levensbeschrijving een aardig beeld van het dagelijks leven en werken in Vlaardingen in de tweede helft van de vorige en de eerste decennia van deze eeuw. De belangrijkste dingen in het leven van de gewone man in die tijd waren doorgaans de visserij en aanverwante bezigheden en de kerk. Op zee heeft Van Minnen slechts een bescheiden rol gespeeld in de visserij, maar van 1870 tot 1897 was hij torenkijker, een in die tijd waarin geen telecommunicatiemiddelen waren belangrijk figuur voor vooral de thuisblijvers. De torenkijker waarschuwde reders en familie als er een Vlaardings vissersschip zijn thuishaven naderde.

Hendrik van Minnen (1837-1922) hier geportretteerd als omroeper.

In de Nederlands Hervormde kerk, in de C.J.V. 'Liefde

en Vrede' en in het (bestuur van het) christelijk onderwijs speelde Van Minnen ook een belangrijke rol. Verschillende spraakmakende zaken hierover komen in dit boek aan de orde.
(E. van Rongen)

Vol en zoet, door P. Zuydgeest (*f* 44,50).

De Noordzeevisserij vanaf 1900 tot 1945.

Het zout verzouten, door P. Zuydgeest (*f* 49,50).

Het visserijbedrijf tussen 1945 en 1992.

Niet historisch, maar wel erg Vlaardings:
Poëzie lokaal, poëzie uit Vlaardingen (*f* 15,00).

LEZINGEN

In de maand december is er, vanwege alle feestdagen, geen lezing. In 1995 gaan we weer van start, waarbij er van januari tot en met mei maandelijks een lezing gehouden wordt.

Dinsdag 24 januari 1995

'200 jaar na de Fransen', een lezing door onze Vlaardingse historica mevr. drs. Ingena Vellekoop, waarin we teruggaan naar 1795, toen de Fransen de Nederlanden bezetten. Hoe was de gang van zaken in het dagelijks leven, welke voor- en nadelen waren er voor de Nederlanden (en Vlaardingen in het bijzonder) aan verbonden, enz. enz.

Een zeer interessante historische terugblik in het jaar waarin 200' jaar eerder de Franse overheersing begon.

Aanvang 20.00 uur, in zaal De Lijndraaijer in de Baanstraat.

Dinsdag 21 februari 1995

'Vlaggen en banieren - regels en manieren', een lezing met bedrijfsbezoek door de heer Gerard van der Vaart van Shipmate Vlag b.v., met een specifiek Vlaardingse heraldische bijdrage van ons bestuurslid/stadsarchivaris Hans Mathijssen.

Op deze avond krijgt u uitleg over de betekenis en het gebruik van vlaggen en andere dundoeken. Aan het einde van de bijeenkomst kunt u de produktiehallen van deze wereldberoemde vlaggenfabriek bezoeken en weet u precies, wat er allemaal komt kijken bij de fabricage van deze fraaie windvangers.

Aanvang 20.00 uur, Shipmate Vlagfabrieken, Mercuriusstraat 44. NB: de Mercuriusstraat loopt - als eerste straat ná de Industrieweg - parallel met de spoorbaan. U vindt Shipmate ongeveer achter het pand van Van Eijle Vorkheftrucks. Per bus: uitstappen bij Garage Eijgenraam aan de Van Beethovensingel, vandaar nog plm. 5 minuten lopen.

Dinsdag 28 maart 1995

We beginnen met de **Algemene Ledenvergadering** (aanvang 19.30 uur, alleen voor leden). Omstreeks half negen volgt dan de ook voor niet-leden toegankelijke lezing van deze avond: 'J. Buis - 60 jaar geleden de eerste Rode wethouder in Vlaardingen' door de heer H. van der Lee.

Deze bijeenkomst vindt plaats in Wooncentrum Hoylede aan de Churchillsingel 623 (tegenover de grote PTT-telefooncentrale).

Dinsdag 25 april 1995

'Vlaardingen in Oorlogstijd', een lezing door historicus drs. Klaas Kornaat, naar aanleiding van het door hem geschreven en eind oktober 1994 uitgebrachte gelijknamige boek. Deze lezing vormt één van de start-activiteiten in het kader van het Herdenkingsprogramma rond '50 jaar bevrijding' en is aangemeld bij de Stichting Nationale Gedenkdagen Vlaardingen.

Aanvang 20.00 uur in de Grote Zaal van de Stadsgehoorzaal aan de Schiedamseweg.

Dinsdag 30 mei 1994

Traditiegetrouw tot slot van het seizoen weer een avond ter voorbereiding van de excursie-dag van onze Excursie-commissie. Het doel van ons jaarlijkse 'historische uitje' is Leiden. Een 'Leidenkenner' bij uitstek zal ons aan de hand van zeer interessant diamateriaal inwijden in de geschiedenis van deze stad en haar bezienswaardigheden. Ook belangstellenden die niet aan de excursiedag deelnemen, zijn van harte welkom.

Deze lezing heeft een afwijkende aanvangstijd: 20.**15** uur en wordt gehouden in de bovenzaal van de pastorie van de St. Joannes de Dooperkerk, ingang Hoogstraat (nabij de sluizen).

AANWINSTEN STADSARCHIEF

Voor de archief-onderzoekers onder de lezers zijn de volgende aanwinsten van het Stadarchief Vlaardingen wellicht interessant:

- VVD-fractie Gemeenteraad, 1983-1989
- Gemeentepolitie Vlaardingen, 1947-1993
- Gemeentewerken Vlaardingen, 1955-1980
- Comité Het Geuzen-monument, 1980-1984
- Ambachtsschool, 1934-1990

Wellicht ten overvloede de openingstijden van het Stadarchief:
De studiezaal voor de archieven en de bibliotheek is geopend op dinsdag, woensdag en vrijdag van 9 - 17 uur, op donderdag van 9 - 22 uur; in juli en augustus is er geen avondopenstelling en geldt ook op donderdag de openingstijd van 9 - 17 uur. De stukken die men op donderdagavond wil bestuderen dienen vòòr 16 uur besteld te worden (het depot is 's avonds niet toegankelijk).
De studiezaal voor de Topografisch-historische Atlas is geopend van dinsdag t/m vrijdag van 13.30 - 17 uur. Hiervoor is geen avondopenstelling!

P.A. van der KOOIJ
OPEL GM ISUZU
Vlaardingen: Showroom, Kethelweg 24,
telefoon (010) 434 07 22

De auteurs in deze aflevering:

Matthijs A. Struijs (1939) begon in 1953 aan een loopbaan in het boekdrukkersvak. Na 15 jaar als zodanig te hebben gewerkt, trad hij in dienst bij de cliëntenregistratie van een bank. Vanwege zijn belangstelling voor geschiedenis in het algemeen en die van Vlaardingen in het bijzonder, werd hij in 1978 aangesteld als atlasbeheerder en bibliothecaris van het Stadsarchief Vlaardingen. In die functie heeft hij zich ontwikkeld tot een veelzijdig publicist over de Vlaardingse geschiedenis. Daarnaast houdt hij zich privé nog bezig met de geschiedenis van de Nederlandse kastelen en heeft hij een redelijk grote verzameling boeken en prenten op dit gebied verzameld.

Verantwoording foto's:

De foto op p.28 is afkomstig van N. van Minnen. De overige foto's komen uit het Stadsarchief Vlaardingen.

SIGILLVM·OPPI·DE·VLARDINGE